

УДК 370

**Monika Kościelniak,
Katarzyna Przewłocka**

METODA PROJEKTU EDUKACYJNEGO JAKO SPOSÓB KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI

У статті описується генезис та історичне походження методу проекту. Представлений метод в контексті інших дидактичних методів, наголошується на її основних характеристиках, типах і фазах. Автори звертають увагу на компетенції та особливі навички, які студенти можуть розвинути працюючи в проектній групі, в той самий час, будучи обізнаними в труднощах, які можуть з'явитися. Більше того, стаття включає інформацію про один приклад використання методу проекту в Польщі – творчий студент.

Ключові слова: дидактичні методи, активаційний метод, метод проекту, освітній проект, компетенції, міждисциплінарність, студент як дослідник, групова робота.

*Gram doświadczenia więcej waży niż tona wiedzy teoretycznej
John Dewey, Demokracja i wychowanie*

Termin *projekt* pojawił się w literaturze pedagogicznej w Ameryce przed 1900 rokiem. Rozumiano go wówczas jako działalność wytwórczą, nastawioną na uzyskanie określonego wyrobu (najpierw pracy ręcznej w nauczaniu ogólnym, później stosowany był w szkolnictwie rolniczym). Projekt jako metoda upowszechnił się jednak za sprawą kształcenia zawodowego, w którym egzaminacyjne wymagania rzemiosła wymuszały działalność natury praktycznej, a jej efektem zawsze był konkretny produkt. Nowy wymiar zyskała metoda projektu za sprawą Johna Deweya, ojca pragmatyzmu pedagogicznego². Odrzucając typową dla przeszłości koncepcję celów kształcenia wyraził on przekonanie, że edukacja nie jest środkiem do określonego celu, lecz celem samym w sobie³, a uczenie się to nic innego jak proces badawczy, nastawiony na rozwiązywanie problemów⁴. Szczegółowego opisu i zdefiniowania metody projektu dokonał uczeń Deweya, William H. Kilpatrick, który w 1918 r. opublikował tekst pt. *The Project Method*⁵. Praca wywołała sporo kontrowersji

² Por. J. Dewey, *Szkoła a społeczeństwo*, Warszawa 2005, J. Dewey, *Szkoła i dziecko*, Warszawa 2006 oraz J. Dewey, *Moje pedagogiczne credo*, Warszawa 2005.

³ J. Dewey, *Demokracja i wychowanie*, Wrocław 1972, s. 151.

⁴ K. Sośnicki, *Rozwój pedagogiki zachodniej na przełomie XIX i XX wieku*, Warszawa 1967 s. 80 za: Z. Melosik, *Pedagogika pragmatyzmu*, w: Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki. Tom 1*, Warszawa 2006, s. 309.

⁵ T. H. Kilpatrick, *The Project Method*, Teachers College Record 19/1918.

w środowisku nauczycielskim, jako że przewartościowywała relację nauczyciel-uczeń, stawiając tego drugiego w pozycji badacza i konstruktora wiedzy, do której dochodził bazując na własnym wysiłku umysłowym, a nie poprzez przyswajanie gotowego zasobu wiadomości. Twórca metody projektu postulował, aby *uczniów nie tuczyć wiadomościami niczym hodowlanych gęsi, lecz powinni oni samodzielnie zdobywać wiadomości i umiejętności w konkretnych sytuacjach społecznych, mających bezpośredni związek z codziennym życiem*⁶. W Polsce pierwsze próby wykorzystania metody projektu (niekiedy określanej jako metoda zamierzeń) miały miejsce jeszcze przed pierwszą wojną światową, choć nie zawsze czyniono to w sposób uświadomiony i nie odwoływano się do wzorów amerykańskich⁷. Wśród przedwojennych propagatorów metody projektu w Polsce szczególne miejsce zajmuje Wanda Dzierzbicka⁸. W Polsce po drugiej wojnie światowej metoda projektu pojawiała się, choć sporadycznie, szczególnie w odniesieniu do kształcenia zawodowego.

Obecnie metoda projektu przeżywa swoisty renesans, znalazłszy się w kanonie metod nauczania we współczesnej, *nowej szkole* i otrzymawszy umocowanie w polskim prawie oświatowym, w myśl którego jest ona metodą powszechną i obowiązkową⁹. Cieszy się rosnącą popularnością m.in. w odpowiedzi na wyniki badań PISA, przeprowadzonych w Polsce w 2006 roku. Wynika z nich, że polscy uczniowie w zakresie rozpoznawania zagadnień naukowych oraz interpretowania i wykorzystywania wyników i dowodów naukowych, wchodzące w skład rozumowania naukowego, osiągnęli niższe wyniki od przeciętnej krajów OECD¹⁰. Za jedną z przyczyn owej sytuacji uznano dominację sposobu nauczania polegającego na przekazywaniu dużej ilości szczegółowej wiedzy teoretycznej kosztem jej zrozumienia i osadzenia w szerszym kontekście.

W klasyfikacji metod dydaktycznych Cz. Kupisiewicza¹¹, obok metod opartych na słowie (takich jak wykład, dyskusja czy pogadanka) i metod opartych na obserwacji i pomiarze (np. pokaz, pomiar zjawisk i procesów), występują metody oparte na działalności praktycznej, do których należy metoda projektu. Z kolei W. Okoń¹² proponuje, by metody dydaktyczne podzielić na podające (in. asymilacji wiedzy), metody praktyczne, metody waloryzacyjne (in. eksponujące) oraz metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy (in.

⁶ Por. M. Szymański, *Rozprawa o metodzie projektów*, w: K. Kraszewski (red.), *Pedagogika w pokoju nauczycielskim*, Warszawa 2000, s. 276.

⁷ Por. Szymański M. S., *Z historii metody projektów*, *Kwartalnik Pedagogiczny* 2/1999; M. Szymański, *O metodzie projektów : z historii, teorii i praktyki pewnej metody kształcenia*, Warszawa 2000; Ślipko B., *Metoda projektów w edukacji europejskiej*, *Nowe w Szkole* 10/2000-2001.

⁸ W. Dzierzbicka, *Metoda projektów*, w: *Eksperymenty pedagogiczne w Polsce w latach 1900 – 1939*, Wrocław 1963.

⁹ J. Strzemieczny, *Jak zorganizować i prowadzić gimnazjalne projekty edukacyjne. Poradnik dla dyrektorów, szkolnych organizatorów i nauczycieli opiekunów*, Warszawa 2010, s. 3.

¹⁰ *Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA. Wyniki badania 2006 w Polsce*. PISA, MEN, 2006.

¹¹ Cz. Kupisiewicz, *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2000, s. 84-88.

¹² W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2003, s. 203.

problemowe). Przyjmując klasyfikację Cz. Okonia metoda projektu mieści się w grupie metod dydaktycznych, w których uczeń aktywnie, poprzez własny wysiłek dochodzi do wiedzy. Stąd określa się ją niekiedy jako metodę aktywizującą (lub aktywną). Metoda projektów spokrewniona jest z nauczaniem problemowym (*Project Based Learning* i *Problem Based Learning*), zajęciami warsztatowymi i studium przypadku. Podobnie jak w wymienionych sposobach organizacji uczenia się, metoda projektu w swoich założeniach formalnych odchodzi od nauczania przedmiotowego i systemu klasowo-lekcyjnego, natomiast wykorzystuje formy pracy grupowej i indywidualnej oparte na aktywności i współdziałaniu.

Wielość podejść do metody projektu oraz mnogość jej zastosowań nie pozwala na przyjęcie jednej, powszechnie obowiązującej definicji. Często podaje się zatem właściwości, które pomagają odróżnić ją od innych, zbliżonych do niej metod. Owe cechy konstytutywne metody projektu ujmowane są często w następujących kategoriach:

- progresywistyczna rola nauczyciela,
- podmiotowe traktowanie uczniów,
- kompleksowe i otwarte na rzeczywistość społeczną ujmowanie programu kształcenia,
- odejście od tradycyjnego systemu oceniania pracy uczniów¹³.

Zmiana roli nauczyciela pracującego metodą projektu unaocznia się najwyraźniej w utracie jego wiodącej roli (roli *fachowca*) w przedmiocie, którego uczy, na rzecz roli partnera i doradcy uczniów. Rola nauczyciela zasadza się na niedyrektywnym kierowaniu, współpracy, stawianiu uczniów w sytuacjach zadaniowych, pobudzaniu motywacji wewnętrznej uczniów, partnerstwie, doradzaniu, kierowaniu kreatywnością i pracą grupową uczniów¹⁴. Wymaga to przeformułowania jego koncentracji na efektach pracy uczniów w zorientowanie na przebieg procesu uczenia się (co znajduje odzwierciedlenie także w odmiennym sposobie oceniania wysiłku poniesionego przez uczniów, uwzględniającego m.in. ich samoocenę), a to jest wyzwaniem zarówno dla uczniów, jak i dla samego dydaktyka. Progresywizm wpisany w kształcenie metodą projektu edukacyjnego wymaga od nauczyciela posiadania i rozwijania predyspozycji profesjonalno-osobowościowych, takich jak: wiedza interdyscyplinarna, wiedza w zakresie dydaktyki pracy grupowej i procesów wewnątrzgrupowych, twórcza wyobraźnia pedagogiczna¹⁵.

Zgodnie z podstawowym dla tej metody założeniem o podmiotowości ucznia, rozumianej jako utworzenie go aktywnym podmiotem sytuacji

¹³ A. Burewicz, W. Strykowski, *Metoda projektów w zajęciach pozalekcyjnych*, http://www.eszkola-wielkopolska.pl/att/profesorzy/Waclaw_Strykowski_Andrzej_Burewicz_Metoda_projektow_w_zajeciach_pozal_ekcyjnych.pdf, data ostatniego dostępu: 25.02.2011 r.

¹⁴ A. Burewicz, W. Strykowski, *Metoda projektów...* (op. cit.), s. 2, 3.

¹⁵ A. Burewicz, W. Strykowski, *Metoda projektów...* (op. cit.), s. 3

wychowawczych, posiadającym możliwość wpływu na zdarzenia¹⁶, udział nauczyciela w realizacji przedsięwzięcia powinien stopniowo się zmniejszać, tak, aby uczniowie mieli możliwość wykazania się samodzielnością, odpowiedzialnością, zaradnością i przedsiębiorczością w działaniu. Akcentowanie podmiotowości uczącego się zakłada wdrażanie go do samodzielności, odpowiedzialności, kreatywności oraz zastąpienie rywalizacji i poczucia zagrożenia, współpracą i radością kreacji¹⁷.

Współdziałanie wymusza niejako kolejną cechę metody projektu, jaką jest całościowe ujmowanie treści nauczania. Projekty winny bowiem zawsze wykraczać poza ramy jednego przedmiotu i wiązać się z praktyką życia codziennego. Interdyscyplinarność i ponadprzedmiotowość¹⁸ zachęca do podziału ról i zadań w zespole projektowym w oparciu o indywidualne zdolności i zainteresowania uczniów, zaś związek tematów z otaczającą uczniów rzeczywistością prowadzi do scalania procesu nauczania-uczenia się zorganizowanego (szkolnego) z naturalnym (okazjonalnym)¹⁹.

W związku z tym, że nauczanie-uczenie się z wykorzystaniem metody projektu jest zdeterminowane wiekiem uczniów, stopniem ich samodzielności, problematyką oraz celami²⁰, które chce osiągnąć nauczyciel można wyróżnić kilka rodzajów projektów edukacyjnych. B. Kubiczek wyróżnia projekty badawcze, polegające na zgromadzeniu i uporządkowaniu przez uczniów wiadomości na jakiś temat oraz projekty lokalne, sprowadzające się do przeprowadzenia jakiejś akcji (w szkole, bądź w najbliższym otoczeniu), która ma doprowadzić do określonych zmian²¹. A. Mikina, również biorąc pod uwagę kryterium celów realizowanych w czasie kształcenia, wyodrębnia projekty badawcze, techniczne i przedsięwzięcia²². Projekty badawcze dotyczą najczęściej przedmiotów przyrodniczych, gdyż polegają na eksploracji określonego zjawiska, dokonaniu pomiarów wielkości fizycznych, znajdowaniu zależności ilościowych pomiędzy nimi itp. Praca metodą projektu umożliwia zrozumienie przebiegu owych zjawisk i wyrabia nawyk eksperymentowania i obserwacji²³. Projekty badawcze mogą jednak być również realizowane w obszarze nauk społecznych i humanistycznych. Zasadzają się wówczas na pracy źródłowej, analizie informacji i ich twórczej interpretacji. Projekty techniczne, konstrukcyjne, technologiczne czy eksploatacyjne przyczyniają się do

¹⁶ Por. A. Olubiński, *Podmiotowość roli nauczyciela i ucznia*, Toruń 1991; J. Górniewicz, *Podmiotowość*, (w:) D. Lalak, T. Pilch, *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, Warszawa 1999.

¹⁷ A. Bańka, *Partycypacja i praca zespołowa w szkole*, tekst niepublikowany; por także J. Delors (red.), *Edukacja – jest w niej ukryty skarb*, Warszawa 1998.

¹⁸ W tym nurcie utrzymana jest także m.in. teoria problemowo-kompleksowa Bogdana Suchodolskiego.

¹⁹ I. Dzierżgowska, *Jak uczyć metodami aktywnymi?*, Warszawa 2005, s. 35-36.

²⁰ B. D. Gołębiak, *Nauczanie i uczenie się w klasie* w: Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki. Tom 2*, Warszawa 2006, s. 184.

²¹ B. Kubiczek, *Metody aktywizujące, jak nauczyć uczniów uczenia się?*, Opole 2007, s. 89.

²² A. Mikina, *Jak wdrażać metodę projektów?*, Kraków 2001.

²³ H. Drozdowski, *Metoda projektowa «Twórczy uczeń»* http://www.eszkola-wielkopolska.pl/att/profesorzy/Prof_dr_hab_inz_Henryk_Drozdowski_Metoda_projektowa_Tworczy_Uczen.pdf, data ostatniego dostępu: 25.02.2011 r.

doskonalenia umiejętności zawodowych i zdobywania wiedzy technicznej. Ich rezultatem są wytwory rzeczowe, bądź dokumentacja konstrukcyjna²⁴. Z kolei przedsięwzięcia to projekty, które prowadzą do podjęcia określonych działań na terenie szkoły, miasta czy inicjatyw o zasięgu ogólnospołecznym. Ich przykładami są wystawy, wycieczki, konkursy czy audycje²⁵.

Bez względu na rodzaj projektu edukacyjnego, w procesie postępowania wyróżnia się następujące jego etapy (fazy):

- 1) przygotowanie uczniów do pracy metodą projektów,
- 2) wprowadzenie uczniów w tematykę zagadnień objętych projektem,
- 3) formułowanie i wybór tematów projektów oraz tworzenie zespołów,
- 4) przygotowanie do realizacji projektu,
- 5) realizacja projektu,
- 6) prezentacja projektu,
- 7) ocena projektu²⁶.

Wykorzystanie projektu edukacyjnego pozostaje w ścisłym związku z całym spektrum szans edukacyjnych. Praca tą metodą może w sposób istotny przyczyniać się do rozwoju kompetencji informatycznych uczestników projektu, kompetencji ujmowanych w kategoriach wiedzy, umiejętności oraz postaw. Kompetencje informatyczne zostały opisane jako jedne z ośmiu kompetencji kluczowych w epoce uczenia się przez całe życie (*LLL – Life Long Learning*) przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej. Pod tym pojęciem rozumie się: (...) *umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK): wykorzystywania komputerów do uzyskiwania oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu*²⁷.

Wśród narzędzi TIK możliwych do wykorzystania w pracy metodą projektu, w istotny sposób tę pracę wspomagających, możemy wyróżnić:

- **narzędzia informatyczne** pozwalające na przeszukiwanie Internetu (wyszukiwarki oraz narzędzia *social bookmarking* np. serwis Delicious, dzięki któremu możliwe jest dotarcie do materiałów wskazywanych przez człowieka, a nie automat),
- **narzędzia społecznościowe** umożliwiające dobranie się uczestników w zespoły czy grupy tematyczne oraz dyskusje o temacie i sposobach realizacji poszczególnych etapów projektu (platformy komunikacyjne, grupy dyskusyjne np. Google Groups, mikroblogi np. Twitter, komunikatory np. Skype),

²⁴ Por. A. Grodzka-Borowska, *Rodzaje i ocena projektów*, Warszawa 1996.

²⁵ Por. S. G. Paris, *Stawanie się refleksyjnym uczniem i nauczycielem*, Warszawa 1997.

²⁶ W. Walat, *Jak pracować metodą projektów?*, s. 1, 2, <http://www.nowaera.pl/aktualnosci/o-metodzie-projektow-artikul-dr.-hab.-walata.html>, data ostatniego dostępu: 26.02.2011 r.

²⁷ *Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.*

- **narzędzia ułatwiające współpracę**, które mogą posłużyć do wykonania konspektu projektu i innych dokumentów, możliwych do edycji z dowolnego miejsca za pośrednictwem Internetu (dokumenty – np. Google Docs: arkusz kalkulacyjny, edytor tekstu, notatnik; strony internetowe oparte na mechanizmach Wiki, mapy myśli np. MindMeister, grupy dyskusyjne np. Google Groups).

TIK niesie w sobie całe bogactwo instrumentów możliwych do wykorzystania podczas tworzenia materiałów stanowiących efekt działania na poszczególnych etapach realizacji projektu, w tym także w zakresie dokumentowania pracy uczestników projektu, jak również prezentacji rezultatów końcowych. Owymi materiałami mogą być np. plakaty multimedialne, strony internetowe, prezentacje multimedialne, komiksy czy fotokomiksy, filmy ze zdjęć, filmy wideo, filmy animowane, audycje radiowe, symulacje komputerowe, raporty, aplikacje komputerowe. Mogą one stanowić produkty projektu, jednocześnie promując podejmowane działania w społeczności lokalnej lub też sieci globalnej²⁸.

Oprócz możliwości kształcenia kompetencji informatycznych, praca metodą projektu edukacyjnego ułatwia także realizację wielu innych celów nauczania. Jako, że wybór problematyki projektu edukacyjnego jest uzależniony od decyzji uczniów, znacznie zwiększa się prawdopodobieństwo rozbudzenia osobistego zaangażowania i zainteresowania tematem, jak również wykształcenie się pozytywnego stosunku do podejmowanych działań.

Wyuczenie odpowiedzi i podawanie gotowych rozwiązań problemów na drodze gromadzenia informacji w przypadku tradycyjnego kształcenia, przyczynia się do wystąpienia znacznych ograniczeń w ich zapamiętywaniu czy późniejszym powiązaniu zdobytej wiedzy teoretycznej z praktyką. Metoda projektu w stopniu większym, niż ma to miejsce w przypadku innych metod dydaktycznych, przyczynia się do rozwoju nie tylko wiedzy (ujmowanej w szerszym kontekście, a nie jedynie wiadomości szczegółowych), ale też umiejętności uczniów. Wyjaśnia to, dlaczego w przypadku metody projektu powszechnie twierdzi się, iż sam proces realizacji projektu jest tak samo ważny jak jego końcowy efekt²⁹. Wśród tychże umiejętności, w ogromnym skrócie, wymienić należy³⁰:

- umiejętności związane z wyborem tematu projektu i gromadzeniem informacji (formułowanie problemu, celów projektu, wykorzystywanie rozmaitych źródeł informacji),
- umiejętności związane z opracowywaniem informacji dotyczących projektu (klasyfikacja informacji pod względem ich użyteczności przy

²⁸ D. Janczak, E. Kędracka, M. Rostkowska, *Narzędzia TIK wspomagające projekt gimnazjalny. Poradnik dla dyrektorów i nauczycieli gimnazjów*, Warszawa 2010, s. 7, 8.

²⁹ Por. A. Burewicz, W. Strykowski, *Metoda projektów...* (op. cit.).

³⁰ J. Królikowski, *Uczyć się robiąc, czyli jak pracować metodą projektów*, s. 1, 2, http://www.ceo.org.pl/portal/b_oferta_wydawnicza_publicacje_internetowe_doc?docId=35169, data ostatniego dostępu: 23.02.2011 r.

uwzględnieniu celów, jakim służyć ma projekt, krytyczna analiza informacji),

- umiejętności związane z prezentacją projektu (ćwiczenie różnych sposobów zapisywania i przedstawienia zgromadzonych materiałów, doświadczanie sytuacji ekspozycji społecznej),

- umiejętności związane z komunikowaniem się w grupie (formułowanie i wyrażanie swojej opinii, słuchanie i przyjmowanie opinii innych, grupowe podejmowanie decyzji, umiejętność negocjacji i rozwiązywania konfliktów, ocenianie pracy własnej i innych uczniów),

- umiejętności związane z podejmowaniem konkretnych działań (planowanie, poszukiwanie wsparcia, w tym także wsparcia finansowego, realizacja działań, ocenianie, podejmowanie aktywności w ramach społeczności lokalnej),

- kształtowanie poczucia odpowiedzialności (za podejmowane decyzje, sposoby ich realizacji oraz wynikające z tego konsekwencje).

Mimo, iż przeważają wspomniane wcześniej niewątpliwe atuty metody projektu, posiada ona także pewne słabe strony. Utrudnienia, jakie związane są z zastosowaniem tej metody, to ewentualne pojawienie się różnic w tempie pracy poszczególnych zespołów, jak również długi czas realizacji projektu edukacyjnego³¹.

Przykładem dobrej praktyki jeśli chodzi o upowszechnianie wykorzystywania metody projektu edukacyjnego w Polsce był projekt «e-Szkoła Wielkopolska – twórczy uczeń». Stanowił on rozszerzenie projektu «e-Szkoła» realizowanego w roku 2006, poświęconego rozbudowie infrastruktury informatycznej. Biorąc pod uwagę wspomniane wcześniej wyniki badań PISA uznano, iż projekt ten powinien zostać wzbogacony o wdrożenie nowych, wspomaganych internetowo, metod dydaktycznych, które mogłyby przyczynić się do wyrównywania szans edukacyjnych uczniów.

Projekt był finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (Program Operacyjny Kapitał Ludzki). Jego realizacją zajmowała się Ogólnopolska Fundacja Edukacji Komputerowej w partnerstwie z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Projekt «e-Szkoła Wielkopolska» przez trzy lata swojego trwania w znacznym stopniu przyczynił się do zmiany oblicza edukacji na terenie Wielkopolski, obejmując swym zasięgiem 4500 uczniów i 375 nauczycieli z 75 szkół gimnazjalnych i licealnych ze wszystkich powiatów regionu. Projekt został skierowany do uczniów znajdujących się na tych dwu szczeblach edukacji, ze względu na wymogi, jakie niesie w sobie praca w oparciu o metodę projektu – posiadanie wystarczającej wiedzy i umiejętności nabytych w ramach edukacji szkolnej, stanowiącej swoistą bazę do dalszych przedsięwzięć. Szczególne znaczenie przypisywano równomiernemu rozkładowi na terenie regionu uczestniczących w projekcie szkół, między innymi z powodu nierówności w jakości usług edukacyjnych,

³¹ W. Walat, *Jak pracować... (op. cit.)*, s. 2

wynikających z lokalizacji miejsca nauki na terenach miejskich bądź wiejskich.

Program «Twórczy uczeń» zakładał powstanie 700 projektów uczniowskich z różnych dziedzin i rywalizację pomiędzy poszczególnymi projektami, gdyż był on realizowany w formie konkursu. Pojedynczy zespół uczniowski skupiony wokół jednego projektu liczył 12, 13 uczniów pracujących pod opieką przeszkolonych nauczycieli – trenerów.

Projekt rozpoczęła konferencja informacyjna poświęcona prezentacji celów i zasad realizacji projektów. Przez okres ośmiu miesięcy, od listopada 2008 do czerwca 2009, we wszystkich szkołach odbywały się zajęcia pozalekcyjne, prowadzone metodą projektów w wymiarze 100 godzin na jednego ucznia, z czego 48 godzin w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem i 52 godziny poprzez platformę e-learningową, w celu upowszechnienia stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Uwieńczeniem podejmowanych wysiłków była konferencja zamykająca, podczas której nagrodzono zwycięzców, jak również przedstawione zostały najlepsze przykłady uczniowskich projektów. Największe uznanie wzbudził niekonwencjonalny i wieloetapowy projekt pod nazwą *Sus domesticus, czyli grodziscy licealiści odkrywają świnię domową* z Liceum Ogólnokształcącego im. J. Słowackiego w Grodzisku Wielkopolskim. Projekt ten, wykraczający daleko poza szkolne przedmioty nauczania, zachwyił swą interdyscyplinarnością. Integrował wiedzę z biologii, historii sztuki, językoznawstwa, geografii, muzyki. W ramach realizacji projektu uczniowie między innymi przygotowywali dania z wieprzowiny, przeprowadzili zajęcia dla uczniów przedszkola, wykonali sondy, badania ankietowe, prezentacje multimedialne dotyczące biologicznych i geograficznych zagadnień związanych z tym zwierzęciem, a nawet pokusili się o odwzorowanie na własnoręcznie stworzonym projekcie szkieletu świni i zakonserwowanie w formalinie jej narządów wewnętrznych.

To zupełnie inne lekcje, pełne emocji, wyzwień, na których jest czas na wysłuchanie naszych pomysłów i które współtworzymy. Tak powinna wyglądać nasza szkoła na co dzień, a my powinniśmy się uczyć świata przez eksperymenty, geografii przez podróżowanie, a sztuki przez kręcenie filmów³² – powtarzali uczniowie zaangażowani w projekt.

BIBLIOGRAFIA

1. Bańka A., *Partycypacja i praca zespołowa w szkole*, tekst niepublikowany.
2. Burewicz A., Strykowski W., *Metoda projektów w zajęciach pozalekcyjnych*, http://www.eszkola-wielkopolska.pl/att/profesorzy/Waclaw_Strykowski_Andrzej_Burewicz_Metoda_projektow_w_zajeciach_pozalekcyjnych.pdf

³² *Jak się uczysz, tak umiesz – podsumowanie projektu e-Szkola Wielkopolska – Twórczy Uczeń*, http://literka.pl/3/37840/jak_sie_uczysz_tak_umiesz_podsumowanie_projektu_e_szkola_wielkopolska_tworczy_uczen, data ostatniego dostępu: 26.02.2011 r.

3. Delors J. (red.), *Edukacja – jest w niej ukryty skarb*, Warszawa 1998.
4. Dewey J., *Demokracja i wychowanie*, Wrocław 1972.
5. Dewey J., *Moje pedagogiczne credo*, Warszawa 2005.
6. Dewey J., *Szkoła a społeczeństwo*, Warszawa 2005.
7. Dewey J., *Szkoła i dziecko*, Warszawa 2006.
8. Drozdowski H., *Metoda projektowa «Twórczy uczeń»*, http://www.eszkola-wielkopolska.pl/att/profesorzy/Prof_dr_hab_inz_Henryk_Drozdowski_Metoda_projektowa_Tworczy_Uczen.pdf
9. Dzierzbicka W., *Metoda projektów*, w: *Eksperymenty pedagogiczne w Polsce w latach 1900 – 1939*, Wrocław 1963.
10. Dzierzgowska I., *Jak uczyć metodami aktywnymi?*, Warszawa 2005.
11. Gołębiak B. D., *Nauczanie i uczenie się w klasie* w: Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki. Tom 2*, Warszawa 2006, s. 184.
12. Górniewicz J., *Podmiotowość*, (w:) D. Lalak, T. Pilch, *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, Warszawa 1999.
13. Grodzka-Borowska A., *Rodzaje i ocena projektów*, Warszawa 1996.
14. *Jak się uczysz, tak umiesz – podsumowanie projektu e-Szkoła Wielkopolska – Twórczy Uczeń*, http://literka.pl/3/37840/jak_sie_uczysz_tak_umiesz_podsumowanie_projektu_e_szkola_wielkopolska_tworczy_uczen
15. Janczak D., Kędracki E., Rostkowska M., *Narzędzia TIK wspomagające projekt gimnazjalny. Poradnik dla dyrektorów i nauczycieli gimnazjów*, Warszawa 2010.
16. Kilpatrick T. H., *The Project Method*, Teachers College Record 19/1918.
17. Królikowski J., *Uczyć się robiąc, czyli jak pracować metodą projektów*, s. 1, 2, http://www.ceo.org.pl/portal/b_oferta_wydawnicza_publicacje_internetowe_doc?docId=35169
18. Kubiczek B., *Metody aktywizujące, jak nauczyć uczniów uczenia się?*, Opole 2007.
19. Kulisiewicz Cz., *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2000.
20. Melosik Z., *Pedagogika pragmatyzmu*, w: Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podręcznik akademicki. Tom 1*, Warszawa 2006.
21. Mikina A., *Jak wdrażać metodę projektów?*, Kraków 2001.
22. Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2003.
23. Olubiński A., *Podmiotowość roli nauczyciela i ucznia*, Toruń 1991.
24. Paris S.G., *Stawanie się refleksyjnym uczniem i nauczycielem*, Warszawa 1997.
25. *Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA. Wyniki badania 2006 w Polsce*. PISA, MEN, 2006.
26. Sośnicki K., *Rozwój pedagogiki zachodniej na przełomie XIX i XX wieku*, Warszawa 1967.
27. Strzemieczny J., *Jak zorganizować i prowadzić gimnazjalne projekty edukacyjne. Poradnik dla dyrektorów, szkolnych organizatorów i*

- nauczycieli opiekunów*, Warszawa 2010.
28. Szymański M., *O metodzie projektów : z historii, teorii i praktyki pewnej metody kształcenia*, Warszawa 2000.
 29. Szymański M., *Rozprawa o metodzie projektów*, w: K. Kraszewski (red.), *Pedagogika w pokoju nauczycielskim*, Warszawa 2000.
 30. Szymański M., *Z historii metody projektów*, Kwartalnik Pedagogiczny 2/1999.
 31. Ślipko B., *Metoda projektów w edukacji europejskiej*, Nowe w Szkole 10/2000-2001.
 32. Walat W., *Jak pracować metodą projektów?*, s. 1, 2, <http://www.nowaera.pl/aktualnosci/o-metodzie-projektow-artykul-dr.-hab.-walata.html>
 33. *Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.*